

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА імені В. Г. КОРОЛЕНКА
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
ХАРКІВСЬКЕ ОБЛАСНЕ ВІДДІЛЕННЯ (ФІЛІЯ)
ВГО «УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕЧНА АСОЦІАЦІЯ»**

КОРОЛЕНКІВСЬКІ ЧИТАННЯ 2015
«Бібліотеки, архіви, музеї: інноваційні моделі розвитку»

Матеріали
XVIII Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Харків, 8 жовтня 2015 р.)
У 2 частинах
Частина 2

Харків 2016

УДК 027.02 (477)
ББК 78.34(4Укр)я431
К68

Укладач **О. П. Куніч**

Науковий редактор **Л. В. Глазунова**, канд. наук із соц. комунікацій

Редакційна колегія:

В. Д. Ракитянська (голова), директор Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка, заслужений працівник культури України

Л. В. Глазунова, заступник директора з наукової роботи Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка, канд. наук із соц. комунікацій

О. П. Куніч, завідувача відділом науково-методичної роботи Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка

І. Я. Лосієвський, завідуючий науково-дослідним відділом документо-знавства, колекцій рідкісних видань і рукописів Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка, доктор філол. наук, заслужений працівник культури України

Королєнківські читання 2015. «Бібліотеки, архіви, музеї: інноваційні моделі розвитку» : матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. конф. Харків, 8 жовт. 2015 р. У 2 ч. Ч. 2 / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка, Харків. держ. акад. культури, Харків. обл. від-ня (філія) ВГО «Укр. бібл. асоц.»; [уклад. О. П. Куніч ; редкол.: В. Д. Ракитянська (голова) та ін.]. – Харків, 2016. – 237 с.

Збірник містить матеріали доповідей та повідомлень XVIII Міжнародної науково-практичної конференції «Королєнківські читання 2015», присвяченої темі «Бібліотеки, архіви, музеї: інноваційні моделі розвитку».

Видання розраховане на фахівців бібліотечної справи та інших галузей сфери соціальних комунікацій.

УДК 027.02 (477)
ББК 78.34(4Укр)я431

© Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка, 2016

34. Ходак, І. Науково-організаційна діяльність Данила Щербаківського / І. Ходак // Студії мистецтвознавчі. – 2008. – № 1 (21). – С. 85–101.

35. Хойновский, И.А. Раскопки великокняжеского двора Древнего града Киева, произведенные весной 1892 года. Археолого-историческое исследование / И. А. Хойновский. – Киев : С. В. Кульженко, 1893. – 78, IV с.: ил., [29] л. ил., табл.

36. Шляпкин, И. Я. Древние русские кресты. Кресты Новгородские до XV века, неподвижные и не церковной службы / И. Я. Шляпкин // Зап. отд. рус. и славян. археологии император. рус. археол. о-ва. – Санкт-Петербург, 1907. – Т.7, вып. 2. – С. 49–84.

ІСТОРИКО-БІБЛІОТЕКОЗНАВЧА ТА ІСТОРИКО- БІБЛІОГРАФІЧНА СПАДЩИНА У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Лєсовець Нєля Миколєївнє,
доцент кафедри документознавства та
інформ. діяльності ДЗ «Луганський
національний університет імені Тараса
Шевченка», канд. філол. наук
Україна, м. Старобільськ

***Анотація.** Схарактеризовано окремі книжкові пам'ятки сектору рідкісних і цінних видань Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки імені О. М. Горького.*

***Ключові слова:** стародруки, зберігання, фонди.*

***Аннотация.** Охарактеризованы отдельные книжные памятники сектора редких и ценных изданий Луганской областной универсальной научной библиотеки имени А. М. Горького.*

***Ключевые слова:** старопечатные книги, хранение, фонды.*

***Annotation.** Author determined in book monuments sector of rare and valuable editions of Lugansk Regional Universal Scientific Library named after Gorky.*

***Keywords:** books, storage, funds.*

Сьогодні можна стверджувати, що суспільство не буде розвиватися достатньо цивілізовано, якщо серед своїх пріоритетів не вбачає завдання збереження духовного надбання нації – книжкових пам'яток, що мають вагому наукову, історичну, культурну цінність. Особливо актуальним це є для рідкісних і цінних видань. Мета нашого дослідження – схарактеризувати окремі книжкові пам'ятки сектору рідкісних і цінних

видань Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки імені О. М. Горького.

На нашу думку, справжньою скарбницею фонду сектору рідкісних і цінних видань є колекція видань кирилицею та книг, надрукованих гражданським шрифтом XVIII – першої третини XIX ст., в якій нараховується 34 примірники. Зокрема, серед зібраних видань фонду найстарішими є кілька номерів першого науково-літературного щомісячного журналу енциклопедичного характеру, що виходив у 1755 – 1764 рр. – *«Ежемесячные сочинения к пользе и увеселению служащих, июль – декабрь»*. Видавався цей журнал у Санкт-Петербурзі на основі рішення конференції АН від 28 листопада 1754 р. з ініціативи М. В. Ломоносова. Редактором журналу був призначений Г. Ф. Міллер – автор більшості історичних матеріалів цього видання. Як зазначає дослідник Ю. Бітовт, у 1759 р. у редагуванні брав участь також академік М. І. Попов, а з квітня 1760 р. до 1761 р. редагуванням перекладів займався ад'юнкт М. М. Мотоніс [1, с. 344]. Початковий наклад цього видання становив 2 000 примірників.

Назва журналу змінювалася. З 1755 по 1757 рр. журнал називався *«Ежемесячные сочинения к пользе и увеселению служащих»*, з 1758 по 1762 р. – *«Сочинения и переводы к пользе и увеселению служащих»*; з 1763 по 1764 р. *«Ежемесячные сочинения и известия о ученых делах»*. Усього за дев'ять років вийшло двадцять томів видання. Журнал містив наукові праці тогочасних учених та перекладені статті з історії, філософії, літератури, етнографії та природничих наук. У наукових розвідках брали участь дослідники І. А. Браун, П. І. Ричков, І. Е. Фішер, І. З. Цейгер, М. М. Щербатов та ін. У літературній частині співпрацювали І. П. Єлагін, Г. М. Теплов, В. К. Тредіаковський, М. М. Херасков та інші. Як перекладачі поставали І. І. Акімов, С. І. Волков, О. Р. Воронцов, Я. Ізмайлов, І. П. Єлагін, М. Г. Курганов та інші. Публікувалися переклади творів Анакреонта, Арістотеля, Вольтера, Овідія, Г. Шобера та інших, а також статей з англійських журналів *«The Spectator»*, *«The Tatler»*, *«The Guardian»* та інших іноземних періодичних видань [1, с. 344].

У секторі рідкісних і цінних видань наявний перший книжковий варіант цього видання 1755 р. Том містить журнали за шість місяців (липень – грудень). Кількість сторінок – 584. На титульному аркуші зображено гербовий екслібрис. Можна також прочитати напис власника видання: *«Сия книга Павла Михайлова ученика первого класа»*. Журнал друкувався на цупкому папері ручної роботи в шкіряній оправі у вигляді

книги. На титульних аркушах січневих та липневих номерів гравійована віньєтка з девізом «Для всех».

Не менш вагомими є інше періодичне видання – щомісячний літературний журнал ідейно-естетичного спрямування «Свободные часы» (січень 1763 р.), що видавався при Імператорському московському університеті куратором цього вищого навчального закладу, письменником, видавцем та редактором Михайлом Матвійовичем Херасковим (1733 – 1807). Журнал «Свободные часы» – це продовження видання «Полезное увеселение», що перестав видаватися з середини 1762 р. У виданні члени літературного гуртка друкували вірші, загадки, казки, оди, листи, притчі, епіграми та інші твори. М. М. Хераскову належать вірші з підписом «М. Х.», а також кілька урочистих од, присвячених Катерині II. Журнал друкувався на папері ручної роботи у вигляді книги, на титульному аркуші графічна прикраса та напис «Библиотека Шляпкина». Можна зробити припущення, що це видання з особистої бібліотеки Іллі Олександровича Шляпкина, члена-кореспондента Академії наук. Відомо, що в 1918 р., згідно з його заповітом, величезну бібліотеку та колекцію рукописів І. О. Шляпкина було передано до Саратовського університету.

Серед видань, надрукованих на папері ручної роботи, можна також назвати «Историю польскую от 550 до 999 гг.» Цей твір створено таємним секретарем короля польського й герцога Лотарингського П'єром Соліньяком, переклад з французької Федора Еміна. Видання складалося з двох томів. Зокрема, у секторі наявний перший том, виданий у 1766 р. у друкарні Академії Наук в Санкт-Петербурзі. Титульний аркуш у виданні відсутній, том містить 411 сторінок.

Серед раритетів фонду наявна книга, що видавалася з 1761 по 1767 р., – «Римская история, от создания Рима до битвы Актийской, то есть по окончании Республики». Створена Г. Ролленем – ректором Паризького університету, професором красномовства та членом королівської Академії написів і словесних наук. Перекладена з французької видатним ученим, професором та членом Санкт-Петербурзької Імператорської Академії наук Василем Тредіаковським [1, с. 545]. У фонді сектору рідкісних і цінних видань з 16 томів є лише 6-й том 1763 р. На титульному аркуші видання міститься такий штамп: «Ворошиловградский обком КП(б) лекторская группа». Книга надрукована на цупкому папері ручної роботи в шкіряній оправі, кількість сторінок зазначеного тому – 340.

Фонд містить також надруковані за указом імператриці Анни Іоанівни «Указы блаженные и вечнодостоянные памяти государя императора Петра Великого самодержца Всероссийского. Состоявшиеся с 1714 по кончину его Императорского Величества, января по 28 число, 1725 году». Реєстр указів подано за роками (з 1714 по 1723), місяцями та числами. Приклади указів: «О мазанках и деревянном строении», «О беглых солдатах и матросах», «О дворянах и недорослях», «О челобитных», «О взятках», «Писем запершись не писать», «О курьёзных вещах в Сибири», «О титулах Его Императорского Величества» та ін. Книга складається з 1096 сторінок, титульний аркуш відсутній, папір ручної роботи.

Наступне видання колекції – «*Российская история жизни всех древних от самого начала России государей, все великие и вечной достойные памяти императора Петра Великого действия, его наследниц и наследников, ему последование и описание в севере златого века во время царствования Екатерины Великой в себе заключающая*» – створене Федором Олександровичем Еміном. Книга видавалася у трьох томах (з 1767 по 1769 р.). Перші два томи з фронтисписами (ілюстрації, що розміщені на лівому боці розвороту титульного аркуша чи перед титульним аркушем). У секторі наявний перший том, виданий у 1767 р. у Санкт-Петербурзі в друкарні при Академії Наук. Видання складається з чотирьох частин (книг): книга перша («О древности России»), книга друга («от 862 по 973 гг.»), книга третя («от 973 по 1017 гг.»), книга четверта («от 1017 по 1055 гг.»). У передмові сторінки пронумеровано римськими цифрами, решта сторінок – арабськими, папір ручної роботи.

Видання Імператорської Академії наук Санкт-Петербурга – «*Продолжение Древней Российской Вивлиофики*» (1788 – 1801). За 13 років видано 11 частин. Видавець журналу з історії Росії «Древняя российская вивлиофика» – Микола Іванович Новіков (1744 – 1818) – російський письменник, журналіст, книговидавець пам'яток російської історії [2, с. 150]. Видання-«старожили» надруковані на особливому папері ручної роботи – цупкому та легкому, тому вони й пережили майже безболісно не одну історичну епоху. Про рідкість названих видань свідчить і те, що всі вони знайшли відображення в бібліографічному покажчику «*Редкие русские книги и летучие издания XVIII века*», що склав Юрій Бітовт та видав у Москві в 1905 році.

Таким чином, можна стверджувати, що працівники бібліотек, музеїв, архівів приділяють значну увагу роботі з книжковими пам'ятками. Проте

сьогодні залишається невідомим точний обсяг рідкісних і цінних видань у бібліотечних фондах країни, не говорячи вже про окремі примірники, стан їх збереженості та використання.

Використані джерела

1. Битовт, Ю. Редкие русские книги и летучие издания XVIII века / Ю. Битовт. – Москва : Книга, 1905. – 608 с.
2. Книга : энциклопедия / редкол.: И. Е. Баренбаум, А. А. Беловицкая, А. А. Говоров и др. – Москва : Большая Рос. энцикл., 1998. – 800 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛЬСЬКИХ ПРОВЕНІЄНЦІЙ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ФОНДІВ ЛІТЕРАТУРИ ФРАНЦУЗЬКОЮ, ПОЛЬСЬКОЮ МОВАМИ ВІДДІЛУ БІБЛІОТЕЧНИХ ЗІБРАНЬ ТА ІСТОРИЧНИХ КОЛЕКЦІЙ ІНСТИТУТУ КНИГОЗНАВСТВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Якубова Тетяна Анатоліївна,
науковий співробітник
НБУ ім. В. І. Вернадського,
канд. іст. наук,
Україна, Київ

***Анотація.** Представлені результати книгознавчих досліджень польських провенієнцій у фондах літератури польською та французькою мовами відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Розглядаються печатки польських бібліотек, гербові екслібриси, бібліографічний список досліджених книг. Схарактеризовано книгознавчий матеріал для наукових досліджень та для складання в перспективі бібліотечного каталогу польських провенієнцій.*

***Ключові слова:** польські провенієнції, бібліотечні фонди, книгознавчі дослідження.*

***Аннотация.** Представлены результаты книговедческих исследований литературы польскоязычного, франкоязычного фондов отдела библиотечных собраний и исторических коллекций Института книговедения Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского, в результате которых выявлены польские провениенции. Рассмотрены печати польских библиотек, польские гербовые экслибрисы, библиографический список исследованных книг. Охарактеризован*

Наукове видання

КОРОЛЕНКІВСЬКІ ЧИТАННЯ 2015

«Бібліотеки, архіви, музеї: інноваційні моделі розвитку»

Матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції

(м. Харків, 8 жовтня 2015 р.) У 2 частинах

Частина 2

Відповідальний за випуск

В. Д. Ракитянська, заслужений працівник культури України

Редактори: С. М. Мищенко,

Н. О. Стрілець, кандидат наук із соціальних комунікацій

Підписано до друку 02.08.2016 Формат паперу 60×84 1/16
15 друк. арк. 13,5 умов. друк. арк. Папір для множ. апаратів. Замовлення
Ксерокс ХДНБ ім. В. Г. Короленка, Хпрків-3, пров. Короленка, 18